

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví Aleše a Bány A.

A. Závěry šetření

Zahájila jsem šetření podnětu paní B. na základě plné moci paní C. A., bytem xxx (dále také „stěžovatelka“), ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví Aleše (nar. xxx) a Bány A. (nar. xxx) Městským úřadem Rosice (dále také „OSPOD“).

Ve zprávě o šetření z června 2020 jsem konstatovala že:

- (1) **OSPOD pochybil**, když Aleše a Báru nevyhodnotil jako děti vyžadující přijetí opatření nezbytných k jejich ochraně (tj. ohrožené děti) po vypracování soudně znaleckého posudku v roce 2019 a pravidelně nevyhodnocoval, zda opatření k sanaci rodinných poměrů plní svůj účel a mají smysl. V souvislosti s tímto pochybením (nemožnost využít všechny nástroje sociálně-právní ochrany dětí) sledávám práci s rodinou před umístěním dětí do neutrálního prostředí jako nedostatečnou.
- (2) **OSPOD nepochybil** v práci s rodinou po umístění Aleše a Bány do neutrálního prostředí, neboť po celou dobu jejich umístění podporoval sanaci rodinných poměrů prostřednictvím odborné pomoci, ve které rodiče a nezletilí pokračují i po ukončení jejich pobytu v neutrálním prostředí.
- (3) **OSPOD nepochybil** při výkonu kolizního opatrovnictví Aleše a Bány, jeho stanoviska a návrhy k řešení situace dětí vždy odpovídala vývoji případu.

B. Vyjádření úřadu

Ve zprávě jsem požádala tajemnici úřadu, aby se k mým závěrům vyjádřila a sdělila, která opatření k nápravě přijala či přijme.

V červenci 2021 tajemnice úřadu ve vyjádření mimo jiné uvedla, že je mnohem méně obtížné při zpětném hodnocení případu určit konkrétní časový bod vyhodnocení sourozenců jako ohrožených než od počátku případu. Rodinné vztahy byly nepřehledné, nebylo jasné, jak se budou vyvíjet a jaký postoj zaujmou rodiče. Jelikož se sourozenci s otcem stýkali formou asistovaných styků, nehrozilo jim žádné objektivní riziko. OSPOD neměl pochyby o zajištění péče o děti ze strany matky, jejíž výchovná způsobilost nebyla zpochybněna ani ve znaleckém posudku. OSPOD tak neměl důvod vyhodnotit sourozence jako ohrožené děti. Znalkyně na rozdíl od psychologa z Krizového centra D. (dále také „krizové centrum“) předání sourozenců do neutrálního prostředí nedoporučila, jelikož by se mohlo odmítání otce sourozenci ještě prohloubit, a hlavně by mohlo dojít ke zhoršení psychického stavu Aleše, kdy reálně hrozilo další sebepoškozování.

Dále tajemnice úřadu uvedla, že OSPOD byl s rodinou od počátku v pravidelném kontaktu, stejně jako s odborníky, kteří s rodinou pracovali. Rodiče i děti aktivně předvolával a jejich situaci s nimi opakovaně podrobně probíral, a to nejen pro účely soudního řízení, ale pokoušel se na společných schůzkách např. nastavovat pravidla pro komunikaci

a chování mezi rodiči. OSPOD též případ konzultoval s nestrannými odborníky, stejně tak byl případ předmětem supervizní konzultace všech sociálních pracovníků na OSPOD s psychologem. Jelikož soud již po prvním soudním jednání nařídil rodině terapii a asistované kontakty, další opatření ze strany OSPOD by tedy byla pouze neefektivním zdvojením. V tomto případě byla opatření uložená ze strany soudu a v souladu s návrhy OSPOD žádoucí, neboť soud byl zejména pro matku dostatečnou autoritou. OSPOD v průběhu celého případu postupoval konstantně, před i po vyhodnocení dětí jako ohrožených, a jeho postup by nebyl jiný, pokud by děti jako ohrožené vyhodnotil již po znaleckém posudku. Práce s rodinou byla obtížná pro specifika dětí, respektive psychický stav Aleše, který na jakýkoliv tlak ze strany OSPOD nebo odborné organizace reagoval silně úzkostně, a bylo obtížné rozeznat, co bylo následkem jeho skutečných obtíží a co bylo účelovým jednáním. Nezanedbatelným faktorem znesnadňujícím práci s rodinou byla pandemie covid-19 a s ní související omezující opatření.

C. Závěrečné hodnocení

Úvodem připomínám, že jsem se v šetření zaměřila na postup OSPOD při vyhodnocování situace Aleše a Báry a práci s rodinou před jejich umístěním do vhodného (neutrálního) prostředí a po jejich umístění.

Rodinné vztahy po založení spisové dokumentace sourozenců byly nepřehledné jako u všech případů, kdy je rozchod rodičů konfliktní, důvody krize v rodině rodiče uvádějí diametrálně odlišně a jeden z nich viní druhého z psychického i fyzického násilí.

Již před založením spisové dokumentace v červnu 2018 se sourozenci s otcem téměř rok nestýkali, vztahy mezi rodiči byly vysoce konfliktní, což OSPOD zjistil z rozhovorů s rodiči i sourozenci v červnu 2018. Od července 2018 soud za účelem napravení vztahů a obnovení styků sourozenců s otcem rozhodl o asistovaných stycích, jejichž formu do jejich umístění do neutrálního prostředí průběžně upravoval. V březnu 2019 měl OSPOD k dispozici znalecký posudek, ve kterém znalkyně upozornila na ohrožení sourozenců přímým i nepřímým ovlivňováním proti otci a na souvislost špatného psychického stavu Aleše s působením a péčí matky. U matky znalkyně neshledala syndrom týrané osoby ani posttraumatickou stresovou poruchu, u sourozenců sekundární viktimizaci. Matka závěry a techniky znaleckého zkoumání rozporovala. Výslech soudní znalkyně v květnu 2019, kterého se aktivně zúčastnil i OSPOD, na závěrech posudku nic nezměnil, více je však rozvedl.

Zpráva z června 2019 o hospitalizaci Aleše na psychiatrii naznačovala souvislost špatného psychického stavu Aleše s konfliktní situací v rodině (pozn. Aleš se záměrně poškozoval, měl sebevražedné myšlenky atd.). Zpráva krizového centra z prosince 2019 zdůraznila nulový vývoj ve vztahu otce a sourozenců kvůli negativnímu postoji matky. Další hospitalizace Aleše na psychiatrii kvůli nepřijímání potravy počátkem roku 2020 potvrdovala náročnou a ohrožující rodinnou situaci. Od února 2020 začali sourozenci absolvovat asistované styky s otcem jednotlivě, od března 2020 je přerušila omezení spojená s pandemií covid-19. K obnovení asistovaných styků tak došlo až v květnu 2020 (pozn. matka dříve nedala souhlas pro jejich realizaci s odkazem na ochranu zdraví dětí).

V červenci 2020 došlo k ukončení asistovaných styků bez změny postoje sourozenců vůči otci. Soud již v říjnu 2018 uložil rodičům účast na párové terapii na dobu dvou měsíců, v červnu 2019 pak na dobu 12 měsíců (pozn. na místo znalkyní doporučené systematické rodinné psychoterapie u PhDr. H., který ji dle zjištění soudu již neprovozoval), v lednu 2020 soud rozhodl o rodinné terapii v krizovém centru. Rodiče absolvovali první párovou terapii bez jakéhokoliv pozitivního posunu, zpráva o průběhu upozornila na vyhrocený rodičovský konflikt a s tím související těžkou situaci sourozenců. Druhou párovou terapii rodiče nezahájili, jelikož se matka proti rozsudku odvolala. Rodinnou terapii rodina zahájila v únoru 2020, od března do května 2020 však došlo k jejímu přerušování. K ukončení došlo v červnu 2020 s nulovým efektem.

Z výše uvedeného je zřejmé, že rodinné prostředí sourozenců a postoje rodičů i dětí k řešení rodinné situace byly zanedlouho po založení spisové dokumentace zřejmé a předvídatelné. Jednání matky bylo od začátku neměnné – díky procesním aktivitám se soudem přijatá opatření začala realizovat s velkým časovým odstupem od rozhodnutí o jejich uložení, následně sice formálně dodržovala soudem uložené opatření ke zlepšení rodinné situace, snažila se však přesvědčit zainteresované instituce i děti, že pouze otec je původcem všech problémů v rodině. Svůj podíl na situaci popírala a všemi dostupnými prostředky se snažila Aleše i Báru ovlivnit proti otci. Otec se snažil za pomoci asistovaných styků směřovat vývoj situace k pozitivním změnám, tzn., aby se s dětmi mohl setkávat v přirozeném prostředí. Byl otevřený k jakékoliv formě odborné pomoci, která by pomohla ke zlepšení vzájemných vztahů s matkou, a tudíž i s dětmi.

Jestliže byla pro OSPOD rodinná situace nepřehledná a postoje rodičů nepředvídatelné, nic mu nebránilo, aby využil společných jednání rodičů či případových konferencí za účasti zástupců krizového centra i dalších spolupracujících odborníků k vyhodnocování rodinných poměrů. Zdůrazňuji, že společná jednání lze využít jako efektivní nástroj v práci s rodinou, a to i v případech, kdy je třeba vyhodnotit situaci dítěte, získat informace z různých úhlů pohledu pro další práci apod.

OSPOD dále mohl s rodinnými příslušníky o rodinné situaci častěji hovořit než jen pro účely soudního řízení (červenec 2018, květen a prosinec 2019 a září 2020). Matka se sice v únoru 2019 dostavila bez „předvolání“ na OSPOD, kdy vznášela výhrady k průběhu asistovaných styků, které OSPOD zaznamenal. S matkou však o tehdejší situaci nehovořil ani ji neověřil u krizového centra. Pouze počátkem května 2019 OSPOD matce doporučil možné řešení obnovení vztahu sourozenců s otcem – netolerovat dětem hanlivé vyjadřování o otci, a naopak budovat vstřícný postoj k otci. S Alešem týž měsíc hovořil o jeho postoji k otci a ke stykům. Společně s rodiči jednal OSPOD pouze počátkem června 2019, kdy se dohodli na dodržování pravidel vzájemného chování při asistovaných stycích. Porušení dohodnutých pravidel, o kterých matka OSPOD informovala v prosinci 2019, OSPOD ani neověřil, přestože s otcem následně hovořil (pozn. otec se mimo jiné zavázal, že o matce, a ani o negativních zážitcích z minulosti nebude mluvit).

Beru v potaz, že od března do května 2020 proces vyhodnocování situace dětí a rodiny a s tím související práce s rodinou a přijetí opatření za účelem ochrany dětí ovlivnil nouzový

stav. Sociálně-právní ochranu dětí OSPOD zajišťoval pouze v nezbytné míře.¹ Od května 2020 však došlo k rozvolnění pravidel nouzového stavu, obnovila se asistovaná setkávání a rodinná terapie, výkon sociálně-právní ochrany již nebyl omezen. S rodiči a sourozenci přítom OSPOD hovořil až počátkem září 2021 před nařízením jednání u odvolacího soudu.

Rodinnou situaci sourozenců, její možný vývoj, efektivitu přijatých opatření či přijetí dalších opatření mohl OSPOD konzultovat nejen s nezávislými odborníky, ale i s krizovým centrem, které dobře znalo rodinnou anamnézu. Od léta 2018 do doby předání sourozenců do neutrálního prostředí OSPOD vyzýval krizové centrum k podání zprávy o průběhu asistovaných styků a rodinné terapie, především v souvislosti s nařízeným soudním jednáním (březen a listopad 2019, září 2020). Pouze v dubnu 2019 a počátkem září 2020 OSPOD oslovil krizové centrum, aniž žádal zprávu. V roce 2019 ověřoval zkušenosti s předáním dětí do neutrálního prostředí. V září 2020 pak vhodnost předání sourozenců do neutrálního prostředí. Vyžádání zpráv od všech odborných lékařů Aleše či o jeho hospitalizacích na psychiatrii by se dala považovat za „konzultace“ v případě, že by jejich závěry reflektovaly vyhodnocování rodinné situace Aleše a Báry, což se nestalo. Do předání dětí do neutrálního prostředí dle OSPOD sourozencům nehrozilo žádné objektivní riziko.

Závěry znaleckého posudku OSPOD nevyhodnotil jako doklad o ohrožení zdárného vývoje sourozenců. Opakované hospitalizace Aleše na psychiatrii bez dlouhodobých výsledků, zprávy psychologa z krizového centra, subjektů spolupracujících s rodinou i několikrát vyjádření rodičů a sourozenců k rodinné situaci však už zřetelně avizovaly ohrožení a již existující narušení normálního vývoje Aleše, ale i Báry. Musím tedy uvést, že již před rozhodnutím o předání sourozenců do neutrálního prostředí měl OSPOD dostatek hodnověrných informací k přehodnocení rodinné situace z hlediska posouzení, zda jsou Aleš a Bára ohroženy dětmi.² Dodávám, že soud by již při zahájení opatrovnického řízení nepřijímal opatření k sanaci rodinných poměrů, pokud by sourozenci skutečně nebyli ohroženi rodinnou situací, a opakovaně rodiče neupozorňoval na možné umístění Aleše a Báry do neutrálního prostředí. Kvituji, že návrhy otce (asistované styky) a krizového centra (několikrát úprava formy asistovaných styků a rodinná terapie) OSPOD alespoň podpořil.

Nemohu souhlasit s názorem tajemnice úřadu, že matka řádně zajišťovala péči o děti. Výkon rodičovské odpovědnosti k nezletilému dítěti, resp. povinností a práv z ní vyplývajících, zahrnuje mimo jiné i zajištění jeho výchovy. V rámci péče o dítě jsou rodiče povinni chránit zájmy dítěte, resp. rodičovskou odpovědnost vykonávají v souladu se zájmy dítěte.³ To mimo jiné znamená, že je v příkrém rozporu se zájmem dítěte, pokud kvůli působení jednoho rodiče ztratí vazby k druhému rodiči. V takovém případě je totiž dítě ohroženo ve zdárném psychosociálním a emocionálním vývoji. Ústavní soud, jenž se manipulací

1 Dle usnesení vlády č. 194, ze dne 12. 3. 2020, omezily svou činnost orgány sociálně-právní ochrany dětí pouze na úkony a činnosti nezbytně nutné. Souhrnné stanovisko MPSV k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v situaci nouzového stavu a karanténních opatření ze dne 17. března 2020 stanovilo, že se jedná o takové **činnosti, které vedou k ochraně života a zdraví ohrožených dětí. Např. zajištění neodkladné péče dítěti bez přiměřené péče, při nedostatku řádné péče atd.**

2 Ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“).

3 Ustanovení § 875 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

jednoho rodiče proti druhému zabýval, upozornil na možné celoživotní důsledky ignorování zájmu dítěte,⁴ na právo dítěte poznat své rodiče, vyrovnat se s tím, že rodič není dokonalý, a že vedením k nenávisti či zapření druhého rodiče učí rodič dítě k nenávisti k sobě samému.⁵ Dále manipulující rodič zcela vyloučí druhého rodiče z výkonu rodičovské odpovědnosti, a druhý rodič tak fakticky ztrácí jakýkoliv vliv na dítě, jeho výchovu a péči o něj.⁶ Pečující rodič je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, pozitivně motivovat, o druhém rodiči nemluvit negativně, s rodičem spolupracovat atd.⁷ Ani jednu z výše uvedených právních povinností (jednat určitým způsobem) matka dlouhodobě neplnila. Ostatně podnět OSPOD orgánům činným v trestním řízení z února 2021 svědčí o tom, že OSPOD pochyboval o řádné péči matky o Aleše a Báru. Upozorňuji, že pokud má orgán sociálně-právní ochrany dětí povědomí, že je výchovné prostředí narušováno jednáním rodiče, výkon rodičovské odpovědnosti je nedůsledný či ji rodič zneužívá, měl by co nejdříve zasáhnout, např. i návrhem na uložení výchovného opatření.⁸ Uvedené předpokládá aktivní přístup při vyhodnocování rodinné situace dětí a práci s rodinou ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, což nebyl případ Aleše a Báry do jejich předání do neutrálního prostředí.

Zájmem dítěte je vždy zachování vazeb s oběma rodiči, jakékoliv omezení styku mezi rodičem a dítětem musí sledovat legitimní cíl nejlepšího zájmu dítěte a být tomuto cíli přiměřené.⁹ Zdůrazňuji, že na výchově svého dítěte se rodič, který nemá dítě ve své péči, podílí prostřednictvím osobního styku. Připomínám, že jakékoliv omezení styku dětí s jedním z rodičů by mělo být pouze dočasným řešením.¹⁰ Znalkyně upozornila, že otce nelze z výchovy sourozenců vyloučit, doporučovala zachování asistovaných styků, i kdyby sourozenci s otcem vůbec nekomunikovali. Upozornila však, že nelze předvídat úspěch sanace vztahů uvedeným postupem. Podotýkám, že při asistovaných stycích, párové nebo rodinné terapii se odborná práce věnuje páru či rodině. V případě manipulace dětí jedním z rodičů proti druhému je však potřebná i intenzivní individuální terapie členů rodiny, primárně pak manipulujícího rodiče. Beze změny postoje manipulujícího rodiče totiž není možné, aby dítě postoj k druhému rodiči změnilo, zvláště když je v péči tohoto rodiče. Zda by mohla intenzivní individuální terapie matky, a v konečném důsledku i dětí, přispět ke zlepšení rodinné situace sourozenců, mohl OSPOD konzultovat s nezávislými odborníky, krizovým centrem nebo ji matce navrhnout. Skutečnost, že o opatřeních rozhodoval soud,

4 Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 ... „Úkolem rodičů by mělo být..., aby rodiče opustili své egoistické, mnohdy dokonce nízké ‚zájmy‘ (například v podobě přinášení příjemných vnitřních pocitů trýznění druhého rodiče skrze vlastní dítě). Každý rodič by si měl být vědom toho, že prioritou zájmu dítěte platí mimo jiné proto, že důsledky ignorování zájmu dítěte se v jeho sféře (v jeho životě, ať již aktuálním, či budoucím) projeví intenzivněji negativně než v životě rodiče jako člověka dospělého; dítě totiž není ‚hotová‘ silná osobnost, a není schopno se s uvedenou situací vypořádat, takže často nese psychické šrámy při cestě svého dospívání po celý život.“

5 Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10, náleze ze dne 26. 7. 2017, sp. zn. 1079/17.

6 Ustanovení § 876 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále také „občanský zákoník“).

7 Ustanovení § 888 a 889 občanského zákoníku.

8 Ustanovení § 13 odst. 1 písm. 1a) a b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ustanovení § 925 odst. 1. písm. a) a b) občanského zákoníku.

9 Ustanovení § 888 a 891 občanského zákoníku.

10 HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9, s. 216.

neznamená, že OSPOD zcela pomine příčinu problému v domnění, že se vyřeší sama, resp. ji vyřeší jiná instituce.

Rozhodnutí o asistovaných stycích musí orgán sociálně-právní ochrany dětí aktivně využít jako prostor pro vytváření podmínek k tomu, aby mohl být styk mezi rodičem a dítětem co nejdříve obnoven, dále pro přehodnocení dosavadní strategie a volbu dalších, aktuálně vhodných opatření. Dále připomínám, že soudem přijatá opatření se začala realizovat s velkým časovým odstupem od rozhodnutí o jejich uložení.

Škodlivému vlivu rodiče na dítě, přesněji jeho manipulaci, se bezesporu dá efektivně zamezit či ho korigovat omezením vlivu programujícího rodiče, a to např. změnou péče nebo předáním do neutrálního prostředí. V případě Aleše a Báry by ale svěřeni do péče otce přes jejich odpor pro ně představovalo nepřiměřenou zátěž a daly se důvodně očekávat značné psychické problémy. Další možnou variantu, předání sourozenců do neutrálního prostředí, OSPOD do září 2020 evidentně nezvažoval, sourozence nevyhodnotil jako ohrožené dlouhodobě vyhrocenou rodinnou situací.

Pokud se týká závěrů Krajského úřadu Jihomoravského kraje (dále také „krajský úřad“), jenž prošetřoval stížnost matky, a na něž se odvolává tajemnice úřadu, konstatuji, že vůči uvedenému úřadu jsem nezhájila šetření ve věci vyřízení stížnosti matky. Závěry ze šetření stížnosti krajského úřadu se však nutně nemusejí shodovat se závěry mého šetření, neboť to se nedrží se výhradně bodů stížnosti a je pojmáno komplexněji.

Shrnuji, Aleš a Bára byli ohroženi narušeným vztahem k otci, na čemž se přímo i nepřímo svým ovlivňováním podílela matka. Se zřetelem na výše uvedené a na právní argumentaci obsaženou ve zprávě o šetření situaci hodnotím tak, že OSPOD nereagoval na situaci dětí správně v souladu se zákonem. Trvám tedy na svém závěru, že OSPOD pochybil, když Aleše a Báru nevyhodnotil jako ohrožené děti před jejich předáním do neutrálního prostředí a průběžně nevyhodnocoval efektivitu přijatých opatření k sanaci rodinných poměrů.

D. Opatření k nápravě

Úvahy, z nichž úřad vychází při vyhodnocování situace nezletilých a jejich rodiny z hlediska posouzení, zda se jedná o tzv. ohrožené děti,¹¹ a jeho postoj k preventivní a poradenské činnosti, nepovažuji za správné. Na svém původním právním závěru obsaženém ve zprávě o šetření proto trvám a vydávám podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv toto závěrečné stanovisko. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě pro daný případ i budoucí praxi. Městskému úřadu Rosice navrhuji aby:

- seznámil se zprávou o šetření a závěrečným stanoviskem pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí v rámci nejbližší pracovní porady a informoval mě o tom,
- napříště v obdobných případech OSPOD při vyhrocených rodinných konfliktech, změně výchovných poměrů dítěte, výrazných zásazích do styku rodiče s dítětem prokazatelně komplexně a objektivně vyhodnotil, zda je třeba přijmout opatření

11 Ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

k ochraně dítěte, a pravidelně vyhodnocoval, zda opatření k sanaci rodinných poměrů plní svůj účel a mají smysl,

- i v případech, kdy dítě nevyhodnotí jako ohrožené, v rámci preventivní a poradenské činnosti i nadále s rodiči adekvátně pracoval s cílem řešit vzájemné konfliktní vztahy, které mohou ohrožovat zdárný vývoj dítěte a narušit vztah s jedním z rodičů.

Závěrečné stanovisko zasílám tajemnici Městského úřadu Rosice a žádám, aby mi podle § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělila, zda provedla navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud Městský úřad Rosice nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudou považovat za dostatečná, podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Městského úřadu Rosice.

Brno 6. prosince 2021

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv
(stanovisko je opatřeno elektronickým podpisem)